

НАПРЯМ 4. ЦИВІЛЬНЕ ТА СІМЕЙНЕ ПРАВО. ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-359-3-35>

ОСОБЛИВОСТІ УКЛАДАННЯ ДОГОВОРІВ ЩОДО НАДАННЯ УТРИМАННЯ НА ДИТИНУ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ТА ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ

Вагіна Ірина Дмитрівна

*аспірантка кафедри цивільного права та процесу
Хмельницького університету управління та права
імені Леоніда Юзькова
м. Хмельницький, Україна*

Відповідно до ст. ст. 180 та 181 Сімейного кодексу України (надалі по тексту – СК України) батьки зобов'язані утримувати дитину до досягнення нею повноліття. Способи виконання батьками обов'язку утримувати дитину визначаються за домовленістю між ними [1]. Батьки вправі домовитися про будь-які питання, пов'язані із виконанням свого обов'язку щодо надання утримання дитині, в тому числі щодо: форми надання утримання (натуральної чи грошової), способу її надання та обсягу. У разі наявності спору між батьками щодо порядку виконання обов'язку утримувати дитину або у випадку, якщо один із батьків ухиляється від належного виконання цього обов'язку, інший з батьків вправі звернутися із позовом про стягнення аліментів у судовому порядку. Останній порядок є обов'язковим у випадку необхідності визначення способів та обсягу виконання обов'язку утримувати дитину тим з батьків, який проживає окремо від дитини. У ст. 189 СК України батьки мають право укласти договір про сплату аліментів на дитину, у якому визначити розмір та строки виплати; при цьому умови договору не можуть порушувати права дитини, які встановлені СК України. В СК України визначено письмову нотаріальну форму договору про сплату аліментів на дитину, а також можливість стягнення коштів за цим договором на підставі виконавчого напису нотаріуса. У ст. 190 СК України визначено інший договір щодо надання утримання на дитину – договір про припинення права на аліменти для дитини у зв'язку з передачею права власності на нерухоме майно (житловий будинок, квартиру, земельну ділянку тощо). Цей договір спрямований на припинення аліментного зобов'язання одного з батьків

щодо дитини у зв'язку із його виконанням; таке виконання здійснюється через передачу у власність дитини нерухомого майна; в такому випадку аліментне зобов'язання припиняється (при цьому зберігається обов'язок участі у додаткових витратах на дитину) [1].

Якщо розглянути особливості першого договору – про сплату аліментів на дитину, то як зазначає О. В. Розгон, цей договір є двостороннім, безоплатним, оскільки тільки одна сторона несе обов'язок сплачувати аліменти; умови цього договору можуть стосуватися різних питань регулювання цих правовідносин, зокрема: розміру аліментів на дитину, строку дії договору про сплату аліментів, періодичності виплат (одноразово, щомісяця, щоквартально тощо), строків конкретних виплат (дати або періоди платежу), порядку і строків нарахування штрафних санкцій, пені тощо за несвоєчасну сплату аліментів, питання зміни і припинення аліментного зобов'язання тощо [2, с. 189–191]. Договірному регулюванню піддані й відносини, які виникають між батьками щодо спільного виконання обов'язку надавати утримання неповнолітній дитині, а також відносини, що виникають між дитиною та батьком (батьками) щодо сплати аліментів [3, с. 188].

Слід зазначити, що в сімейному законодавстві обов'язок надавати утримання дитині не залежить від обсягу дієздатності її батьків; останні можуть бути неповнолітні, але маючи статус батьків повинні надавати утримання своїй дитині. З метою забезпечення виконання цього обов'язку цивільним законодавством передбачена можливість надання повної цивільної дієздатності неповнолітній особі, яка записана матір'ю або батьком дитини, можливості звернення до суду щодо судового присудження аліментів (оскільки відповідний обов'язок надавати утримання стосується саме неповнолітньої особи), можливості трудової діяльності, а за умови надання повної цивільної дієздатності – ведення підприємницької діяльності. В той же час, О. М. Пономаренко зазначає, що неповнолітні батьки, якщо їм не надано повну цивільну дієздатність, не можуть виступати стороною договору про сплату аліментів, якщо такий договір спрямований на виникнення аліментного зобов'язання, що не передбачений законом. Адже для того, щоб добровільно взяти на себе не передбачений законом обов'язок сплатити аліменти, особа має розуміти значення своїх дій та керувати ними [4, с. 135]. Втім, не можемо погодитися із науковцем, оскільки у віці від 14 до 18 років має неповну цивільну дієздатність, що допускає можливість укладення правочинів, але за згодою її батьків. Останні, надаючи згоду на укладення договору про сплату аліментів, підтверджують що умови цього договору не порушують прав та інтересів своєї дитини, яка є стороною відповідного договору.

Як зазначає А. М. Буряченко, в ст. 196 СК України визначено вичерпний перелік майнових санкцій, які стягуються із осіб, які не виконали обов'язку

щодо сплати аліментів на утримання дитини або додаткових витрат на дитину, та їх жорсткий розмір незалежно від того, встановлена відповідальність законом або договором; на думку науковця, слід передбачити, що положення ст. 196 СК України в частині переліку майнових санкцій та їх розміру застосовуватимуться, якщо договором не буде встановлено інше, що дозволить передбачити в договорі інший вид або більший розмір майнових санкцій до одного із батьків, який неналежно виконує свої аліментні обов'язки за договором [5, с. 192]. Крім цього, науковець пропонує визначати врегульовувати особливості відповідальності за прострочення аліментів та інших платежів не тільки у договорі про сплату аліментів, а й в окремому договорі (в тому числі у формі пені, штрафу, процентів, а також тимчасових обмежень, пов'язаних із розпорядженням майном, що належить боржнику у аліментних правовідносинах), за умови, якщо положення договору погіршують гарантії для одержувачів аліментів порівняно із положеннями [5, с. 231].

На думку О. В. Розгон порядок участі батьків у додаткових витратах можуть визначитися ними у окремому договорі – «про участь одного з батьків на дітей у додаткових витратах» [2, с. 198]. Можливість укладання такого договору прямо не визначена у СК України, однак у ст. 185 передбачається, що розмір участі одного з батьків у додаткових витратах на дитину в разі спору визначається за рішенням суду, з урахуванням обставин, що мають істотне значення, при цьому обов'язок одного із батьків, з кого присуджено стягнення аліментів на дитину, а також той з батьків, до кого вимога про стягнення аліментів не була подана, брати участь у додаткових витратах на дитину, що викликані особливими обставинами не ставиться у залежність від судового рішення. Вище викладене, а також те, що відповідно до ст. 181 СК України способи виконання батьками обов'язку утримувати дитину визначаються за домовленістю між ними, останні можуть укласти договір про участь одного з батьків у додаткових витратах на дитину.

Література:

1. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 року. Верховна Рада України. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2447-14>.
2. Розгон О. В. Договори у сімейному праві України: монографія. К.: Ін Юре, 2018. 301 с.
3. Пономаренко О. М. Проблеми нормативного визначення вимог до сторін аліментного договору. *Проблеми цивільного права та процесу*: тези доп. учасників наук.-практ. конф., присвяч. світлій пам'яті О. А. Пушкіна, Харків, 24 трав. 2019 р. / Харків. нац. ун-т внутр. справ ;

Харків. обласний осередок Всеукр. громад. орг. «Асоціація цивілістів України». Харків : ХНУВС, 2019. С. 186–191.

4. Пономаренко О. М. Сторони аліментного договору: проблеми теорії і практики. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2018. Випуск 52. Том 1. С. 131–136.

5. Буряченко А. М. Відповідальність за невиконання обов'язку щодо надання утримання у сімейному праві. Дис. ... докт.філ. Спец. 081 – Право. Хмельницький, 2022. 234 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-359-3-36>

СПОСОБИ ЗАХИСТУ СІМЕЙНИХ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ УЧАСНИКІВ СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН ЄВРОПЕЙСЬКИМ СУДОМ СПРАВЕДЛИВОСТІ

Гаврік Роман Олександрович

*кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри конституційного, адміністративного
та фінансового права
Хмельницького університету управління та права
імені Леоніда Юзькова
м. Хмельницький, Україна*

В умовах проведення повномасштабного військового вторгнення російської федерації проти України, що стало наступним етапом російсько-української війни, істотно пришвидшилися політико-правові процеси європейської інтеграції України. Україна, будучи учасником цілої низки угод з Європейським Союзом (про реадмісію, про асоціацію, про безвізовий режим тощо), а також адаптуючи своє законодавство (в тому числі й сімейне) до вимог та стандартів Європейського Союзу, 28 лютого 2022 року подала заявку на членство у ЄС, яка 23 червня 2022 року була підтримана Європейською радою та Європейською комісією. В результаті цього Україна отримала статус держави-кандидата у члени Європейського Союзу і розпочала виконання вимог, які ставляться для набуття повноцінного членства у Європейському Союзі. Важливим у цьому контексті є наближення (гармонізація) українського законодавства, в тому числі яке регламентує особливості захисту сімейних прав та інтересів, застосування судовими органами відповідних способів захисту порушених, невизнаних або оспорюваних сімейних прав, неврахованих